

“Mülteci Düşmanlığı İktidar Getirmeyecek” / “Kanser Tek Bir Hücreyle Başlar”

Bekir Berat ÖZİPEK*

Söyleşen: Mehmet İhsan ÖZDEMİR**

M(ehmet İhsan ÖZDEMİR): Milliyetçilik, aşırı/uç sağ ve ırkçılığı tanımlayan şey nedir, bu kavram ve örüntüler birbiriyle nasıl konuşurlar?

B(ekir Berat ÖZİPEK): Milliyetçiliğin ayrımcı vasfı, “bizimkiler; iyi veya kötü”dür. Bir benlik tanımı, bir ruh hali ve onunla bağlantılı bir dünya görüşü ve ideoloji olarak milliyetçilik, “vatanı milleti sevmek”-ten ibaret değildir. Onun esası, özü dünyaya “milliyet” perspektifinden bakmaktır. Milliyetin neyi içerdiği milliyetçiliğin türüne veya milliyetçinin “biz” algısına bağlı olarak farklılık arz edebilir.

Sağ genel bir etikettir. Siyaset tayfındaki sağın kapsamında liberal, muhafazakâr ve diğer akımlar da yer alır. Milliyetçilik, genel olarak sağ siyaset içinde kabul edilse de sağa özgü olmayıp solda ve bu ikili ayrımın ötesinde sayabileceğimiz pek çok akımın içinde de mevcuttur.

“Bizden olan ve olmayan” ayrımı liberal olanından şoven olanına tüm milliyetçiliklerde mevcuttur. Milliyetçilik bu ayrımı, çoğu kez insanların elinde olmadan sahip oldukları veya onlara atfedilen soy, etnisite, dil kimlik özellikleriyle tanımlanan “biz” üzerinden yapar. Aşırı sağ ve ırkçılık bu ayrımın keskin ve hak ihlalleri üretecek bir politikaya dönüşmüş halidir.

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, bbozipek@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1332-1212

** Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, mehmetihsan@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0754-5401

İrkçılığın da geniş ve dar tanımları vardır. Günümüzde ırkçılık, ırklar arasında biyolojik temelli bir hiyerarşi vehmetmeye ilişkin eski dar anlamından yeni ve daha geniş anlamlara, bir grubu gerçek veya algılanan kültürel farklılığı üzerinden hedef almaya kadar çeşitli görünümler alabilmektedir. Ötekine yaşattıkları ve ortaya çıkardığı sonuçlar farklı olsa da hepsinin ortak noktası, adil olmayan veya irrasyonel bir temelde insanları ayırmasıdır.

M: Avrupa'da aşırı sağın yükselişinin Türkiye'deki sağın uçlara evrilmesine ve ırkçılığın yükselişine etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu yönüyle Türkiye'de Avrupa'daki gibi bir aşırı sağın varlığından ve sahip olunan müşterek noktalardan bahsedilebilir mi?

B: Dünyanın her tarafında örneğin mültecilere insanca davranmayı öncelikle ahlaki bir ödev olarak gören ve kendisini ya da duruşunu nasıl tanımlarsa tanımlasın insani hassasiyetlerle muamele eden ve dayanışma sergileyen insanlar vardır. Yine aynı şekilde, *ahlakın altın kuralını* ihlal ederek, göçmenlere karşı, kendisi o durumda olsaydı kendisine davranılmasını istemeyeceği şekilde davranan insanlar vardır. Bu bağlamda aşırı sağın ürettiği klişe ve kalıpların neredeyse aynı olması tesadüf değildir.

Avrupa'da ve Türkiye'de ayrımcı ve ırkçı kesimlerin örgütlenme tarzları, dilleri, jargonları, dışlama kalıpları, siyasi tutumları, sosyal medyadaki manipülasyon ve propaganda biçimleri ile sokaktaki tutumları birbirine benzer. Ayrımcı zihniyet gibi kapsayıcı ve kuşatıcı zihniyet de dünyanın her yerinde benzer özellikler taşır. Dolayısıyla bu iki yaklaşımın, bu iki insanlık durumunun ve bu iki tutumun tezahür biçimleri çoğu kez aynı şekilde ortaya çıkar.

Avrupa'da ve Türkiye'de aşırı sağcı ve ırkçı tutumların diğer benzer bir yönüyle kendiliğinden, diğer yönüyle de sistem içinde etkili bazı odaklar tarafından üretilen bir olumsuzluğu temsil ediyor olduklarının düşünülmesi; öyle değerlendirilmesi. Avrupa'da örneğin Almanya'da aşırı sağın sistem içinde, orduda ve polis teşkilatında henüz teşhis ve tasfiye edildiğini söylemenin rahatlıkla mümkün olmadığı uzantıları var. Hanau Katliamı bunu önemli ölçüde görünür hale getirdi. Ancak Almanya medyasında da yer alan bir tespit olduğu gibi "kazmayı yeterince derine" vuramadılar. Almanya'daki aşırı sağcı ve ırkçı siyasi örgütlenmenin ve onların siyasi partilerinin ne kadarının

içeriden ve kendiliğinden ne kadarının Atlantik ötesi ABD ve NATO kaynaklı olduğu tartışılabilir. Muhtemelen diğer ülkelerde de öyle.

Avrupa'da ve Türkiye'de farklı olanı ifade eden iki hususun daha altını çizmek gerek:

Birincisi, Avrupa'da aşırı sağın sergilediği tutumun aynısını, Türkiye'de merkez sol ve onun etki alanındaki ayrımcı, ırkçı siyasi oluşumlar sergilemekte. Daha açık ifade etmek gerekirse, sığınmacıları ve göçmenleri nefret dilinin hedefi haline getiren, devletin mültecilere yönelik insani tavrına yönelik en şiddetli, sistematik ve uzun soluklu ötekileştirmeyi ve buna bağlı olarak dezenformasyonu gerçekleştiren propaganda merkez sol olarak görülen CHP'den gelmiştir. Bu parti, Zafer Partisi'nden çok daha önce, göçün başlangıcından itibaren istikrarlı bir şekilde toplumu göçmenlere karşı kışkırtan, Suriyelileri hedef gösteren ve onlara yönelik nefret suçları için zengin bir malzeme birikimini sağlayan bir işlev görmüştür.

Buna bağlı olarak ikinci farklılık, Avrupa'da ırkçı ve ayrımcı siyaset, aşırı sağ üzerinden milliyetçi sağa, merkez sağa ve ardından da sola sirayet ederken, Türkiye'de esas olarak soldan sağa doğru bir yolculuk yapmıştır. Bugün her partinin tabanında az çok bu yaklaşımları görmek mümkündür. Ancak en fazla göçmen karşıtlarının kendi partisinde olduğunu sıkılmadan yazan, adeta gururla söyleyerek bunu kendi web sitesine koyan parti CHP'dir.

M: Malum olduğu üzere Anadolu, tarih boyunca bir geçiş güzergahı olması hasebiyle farklı etnik ve kültürlerin bir potada yoğrulduğu bir coğrafya. Buna karşın Suriyeli ve Afgan göçlerinden sonra yabancılara dönük ırkçılıkla ilgili büyüyen bir sorun mu var, yoksa medya bireysel vakaları şişirme eğiliminde mi?

B: Aynı anda ikisi de söz konusu. Yıllar içinde büyüyen bir sorun var hiç kuşkusuz. Ancak bu sorun sadece medyanın bireysel vakaları şişirme eğiliminden kaynaklanmıyor. Elbette ırkçı, ayrımcı ve dışlayıcı tutumlar esas olarak sosyal medyada ortaya çıkıyor ve oradan bütün bir toplumu enfekte edici biçimde yayılıyor. Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal mecralar adeta ayrımcı ve ırkçı yaklaşımların üretip yayıldığı bataklık türünden bir işlev görüyor. Bunun ne kadarının yanlış ve yalan haberlerin yayılma hızının doğru haberden daha fazla olmasıyla, ne kadarının bu mecraların söz konusu yaklaşımları

bir şekilde bilinçli olarak köpürtmesiyle ve desteklemesiyle açıklanacağı tartışılır. Ama en fazla yayıldıkları alanın ya da orada üreyip topluma en fazla sirayet ettikleri alanın sosyal medya olduğu söylenebilir.

Bu anlamda *yaygın ama derin olmayan bir etkiden* söz ediyoruz. Göçmen karşılığı bugün sokakta mikrofonu kendisine çevirdiğinizde sıkça duyabileceğiniz bir kalıp yargıyı ifade ediyor. Ancak bunun bütün bir toplumu teslim aldığı söylemek de doğru olmaz. Unutmayalım ki son seçimler esas olarak Suriyelileri ve Afganistanlıları ülkeden göndereceğini vaat eden CHP odaklı İYİ Parti, HDP, Saadet, Gelecek ve DEVA partilerini de içine alan *Millet İttifakı* tarafından bir seçim malzemesi olarak hoyratça kullanıldı. Ancak oylama sonuçları, bu propagandanın insanların oy davranışında temel bir belirleyici olmadığını gösterdi. Daha iyimser bir değerlendirme ile bakacak olursak, toplumdaki yüzeysel mülteci karşıtlığına rağmen toplum o insanların hangi şartlarda burada bulduklarının içsel bir biçimde farkında olduğundan veya başka bir sebeple bu konudaki zalimane tutumu desteklemeyi tercih etti.

M: *Türkiye’de siyasal alanda görünür olan Suriyeli ve filizlenen Arap düşmanlığının Doğuya ve Araplara karşıtlık temelinde konumlanan resmî ideolojiden esinlendiğini söylemek mümkün müdür? Sizin 2021’de Liberal Düşünce Topluluğu ile yaptığımız bir söyleşide buna yakın ifadeler kullandığınızı hatırlıyorum. Bu bağlamda Türkiye’de, tarihi-kültürel faktörlerin ve resmî ideolojinin aşırı sağ ve ırkçılığı körüklediği söylenebilir mi?*

B: Türkiye’de cumhuriyet sonrası yeni düzen, kendisini ve meşruluğunu esas olarak eskinin olumsuzluğu üzerine temellendirdiğinden ve anakronik bir pozitivist yaklaşımı kendi modernleşme tarzının temel unsuru haline getirdiğinden, geçmişe, Osmanlı’ya, Doğu’ya (Araplar, Farslar) ve İslam kültüründe ait felsefi, sosyal, dini kurumsal yapılar ve ekoller bu ötekileştirmeden payını aldı. Türkiye’de milli eğitimin tek tipçi tedrisatından geçen çalışkan bir öğrencinin kendisinden terk etmesi beklenen bir geçmişe ait görülen kültürel öğelere olumlu bakması kolay değildi. İşte bu yüzden de derslerine günü gününe çalışan öğrenci Suriyeli Arap ya da Afganistanlı gördüğünde sadece küçücük bir dezenformasyon dokunuşu yeterli olabiliyor. O göçmene baktığında, geride bırakmaya, içinden çıkarıp atmaya, kaçıp kurtulmaya çalıştığı bir geçmişi, bir olumsuzluğu, bir geriliği gördü-

ğünü sanıyor. Bir tür öz nefret (self-hatred) de devreye girebiliyor kimi zaman. Sığınmacı bireyler ona kendisinin de içinde yer aldığı bütün bir coğrafyayı ve ona atfedilen oryantalist kalıp yargıları çağrıştırıyor.

Dindar muhafazakâr sağ kesimlerden bireyler her şeye rağmen bu resmî ideolojiye, resmi tarihe ve onun klişelerine mesafeli yaklaşıtlıklarından ya da güvensizlik taşıdıklarından dolayı bu girdaba kolay kapılmayabiliyorlar. Geçmişini bütünüyle olumsuzlamayan, tam tersine süreklilik arz eden bir tarihi ve kültürel hafızaya sahip olduklarından dolayı ayrımcı, ırkçı ve Arap düşmanı dezenformasyona karşı daha şerbetli olabiliyorlar. İslam kültürü ile bağları ve dini inanç ve Hac gibi ritüelleri, onları, Arapları zihinlerinde öteki olarak resmettirmeye çalışan resmî ideolojiye ve sosyal medya dezenformasyonuna karşı daha bağışık kılıyor. Dini değerlerden etkilendikleri ölçüde, kendisini milliyetçi olarak adlandıranlar için bile bu olumsuzluğun seküler milliyetçi, Kemalist ve ulusalcı kesimlerle kıyaslandığında daha az tahrip edici olduğu da söylenebilir. Bu sebeptendir ki CHP ile kıyaslandığında Milliyetçi Hareket Partisi Suriyeliler, Araplar ve Afganistanlar konusunda onlar kadar ayrımcı ırkçı ve mültecileri hedef gösterici bir ahlakî düzeye inmedi. Sadece iktidar ortağı olduğu için, şimdiki zamanda değil, muhalefetteyken de hiçbir zaman bu konuda CHP kadar ayrımcı olmadı. MHP ile kıyaslandığında İyi Parti ise daha seküler milliyetçi ve dışlayıcı söylemleriyle CHP'ye yaklaşan bir yerde durdu ve duruyor.

M: Cas Mudde bir röportajında Batı'da aşırı sağın yükselişinin toplumdaki kültürel ve ekonomik kaygıların mahir siyasetçiler tarafından köpürtülmesiyle yakından ilintili olduğuna işaret ediyor. Bundan hareketle son yıllarda Türkiye'de yaşanan ekonomik daralma ile ırkçılığın yükselmesi arasında bir korelasyon var mıdır sizce?

B: Türkiye'de ekonomik daralma ile ırkçılığın yükselişi arasında doğrudan bir bağlantı kurmak doğru olmaz. Öncelikle Suriyeli sığınmacıların gelişiyile Türkiye'nin iktisadi bakımdan durumunun olumsuzlaşması çakışsaydı, yani eşzamanlı olsaydı, bu argüman bir ölçüde anlamlı olabilirdi (Ama o durumda bile biri diğeri için sebebidir denemezdi; çünkü iki olgunun eşzamanlı olması veya birbirini izlemesi, aralarında zorunlu bir ilişki olduğu anlamına gelmez). Ancak Türkiye'de Suriyelilerin gelişiyile ekonomik durumun kötüleşmesi arasında yaklaşık beş yıl var.

Bununla birlikte bu konudaki propagandanın, ekonomiye ve mültecilere dair doğru bilgilerin devlet tarafından ısrarlı bir şekilde verilmediği bir ortamda bir ölçüde etkili olduğu düşünülebilir. Öte yandan sessiz istila veya "demografimizi bozacaklar" gibi propagandaların, toplumun bazı kesimlerini etkilediği söylenebilir.

Ekonomi konusunda da iki farklı algının kamusal düzeyde varlığını hissettirdiği görülüyor. Birincisi mülteci karşıtı propagandanın etkisiyle "geliyorlar işimizi çalıyorlar" türünden bir yaklaşımın ürünü olan negatif algı. İkincisi ise üretimin içinde sanayide farklı sektörlerde çalışanların, küçük ve orta boy işletmelerin sahiplerinin, mevcut ekonomik koşullarda mülteci emeğine daha fazla ihtiyaç duyan girişimcilerin, tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçi ve köylülerin mültecilerden yana pozitif algısı. Eğer bu ikinci algı kendisini kamusal olarak da duyurabilir hale gelecek olursa, Türkiye'nin özellikle göçmen emeğine ihtiyacı, onlarla beraber gelen teknik bilgi ve hüner ile elde tutulması için yeterince gayret sarf edilmeyen ciddi miktardaki sermaye ile ilgili gerçekler doğru ve etkili biçimde anlatılacak olursa, bu konudaki dezenformasyon önemli ölçüde etkisini kaybedeceği söylenebilir.

M: Son seçimlerde milliyetçi partilerin oy oranlarını arttırdığına şahit olduk. Özellikle mülteci-göçmen karşıtlığı temelinde varlık kazanan partilerin ittifaklara dahil olarak pazarlık imkânı yakalamasının göçmen-yabancı karşıtı söylemlerinin normalleşmesine imkan tanıdığı kanısındayım. Bu partilerin yanı sıra geniş bir tabana sahip olan ana muhalefet partisi ve diğer muhalif partilerin göçmenlere, yabancılara ve Arap-yabancı yatırımına ilişkin söylem ve politikalarının ırkçılığın yükselmesi üzerindeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

B: Mülteci-göçmen karşıtlığı yapan partilerin ittifaklara dahil olarak pazarlık imkânı yakalamasının göçmen-yabancı karşıtı söylemlerinin normalleşmesine imkân tanıdığı tespitinizi ben de paylaşıyorum. Bu durum ırkçı parti ve siyasetçilerin kendi başarılarından ziyade, ilkeli bir siyaset izlemek yerine tehirci bir liderin masasına oturup bir daha kalkamayan DEVA ve Gelecek gibi partilerin demokratik bir üçüncü alternatif oluşturmak yerine "C" şıkkı olmayı onlara altın tepside sunmaları sayesinde mümkün olabildi. Onlar ırkçı oylarla beraber tepki oylarını da aldıklarından, ağırlıklarından daha büyük etki yapabildiler.

M: Akademik literatür iktidar partisinin ensar-muhacir söyleminin Suriye göçünün özellikle ilk yıllarında toplumda karşılık bulduğuna işaret ediyor. Bununla birlikte benim yaptığım saha gözlemlerinde, iktidarın Türkiye'nin özellikle Suriyelilerin ekonomik yükünü üstlendiği yönündeki açıklamalarının hem Suriyeliler hem de ev sahibi toplum nezdinde tartışmaya yol açtığı anlaşılıyor. Bu bağlamda iktidarın göç hareketini ve göçmenler bağlamındaki dış politikasını ve "Suriyelilere biz bakıyoruz" söylemini ev sahibi toplumda ırkçılığı tetiklemesi çerçevesinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

B: İktidarın bu tür söylemleri başarılı bir göç yönetimi açısından ciddi bir handikap. Bu yönüyle, dezenformasyon için çaba sarf eden çevrelerin elini güçlendirmeye hizmet ediyor. Oysa mülteciler günün sonunda yük olmuyorlar, yük alıyorlar. Milli gelir pastası onlarla beraber büyüyor. Başarılı ekonometrik analiz ve çalışmalar, Suriyeliler için harcanan toplam para ile onlarla gelen ve onların katkısı ile büyüyen ekonominin kazandırdığı paraya dair anlamlı veriler ortaya koyuyor ve mültecilerin ekonomiyi yük olmaktan çok can suyu olduklarını gösteriyor.

M: Sizce Türkiye'de gözlemlenen ırkçılık eylemlerinin, ana hatlarıyla muhafazakâr olarak tanımlanan kesimi dışarda tutarak, sadece belirli partilerin tabanlarıyla veya milliyetçi-seküler kesimle ilişkilendirilmesi mümkün mü?

B: Araplara ve Afganistanlılara yönelik ayrımcı ve ırkçı tepkileri, ağırlıklı olarak ya da esas olarak laik milliyetçi kesimlerle sol ve Kemalist gruplarla ilişkilendirmenin mümkün olduğu kanaatini ben de paylaşıyorum. Ancak onlardan ibaret değil. Zaman içinde sağın ve siyasi tayfın diğer birçok kesimini de etkisi altına alan bir rahatsızlıktan söz ediyoruz. Çeşitli derecelerde bununla enfekte olan başka kesimler de var. Bazen göçmenler diğer göçmenlere karşı yerli, otokton kesimlerden çok daha fazla veya onların sergilemedikleri bir ayrımcı tutumu da sergileyebiliyorlar. Bu bağlamda sadece Türk milliyetçiliği üzerinden değil Kürt, Çerkez, Balkan etnik kimlikleri ve milliyetçilikleri üzerinden de bu ayrımcı ve ırkçı yaklaşım ve tutumlarla birleşen bir olumsuzluktan da söz etmek gerek.

Öte yandan ortak insanlık duygusu, dini duyarlılıklar veya bölgesel kader birliğine dair bilinç gibi ortak bağlar azaldıkça, dışarıdan

gelene, komşusu bile olsa kucaklayıcı biçimde davranma, halden anlama gibi tutumlar da azalıyor. Örneğin dine mesafeli veya dini bakımdan başka bir Müslüman bireye herhangi bir yakınlık duymayan bir kişinin Suriyeliye bakışı, kendisini öncelikle Müslümanlar topluluğunun (ümmetin) bir parçası olarak görenden doğal olarak farklı oluyor. Harran Üniversitesinden Doç. Dr. Mahmut Kaya'nın çalışmaları, aynı Arap ve Kürt aşiretinden olup da 2011 sonrası Urfa'ya sığınmacı olarak gelenlerle ilgili olarak dindar kesimlerin akrabalık ve aşiret bağlarıyla bağlı olanlardan çok daha fazla dayanışma içinde olduklarını ve gayret sergilediklerini gösteriyor.

Halep'ten gelmiş kişiyle herhangi bir ortak bağ veya duygudaşlık hissetmeyen kişi, sığınmacının Suriye'den hangi dehşet verici hadiseler yüzünden gelmiş olursa olsun, hikayesini dinlemek veya anlamaya çalışmak için çok da uğraşmıyor: Bu da son tahlilde onun yanında değil karşısında durmayı beraberinde getirebiliyor. Bunu yapan kişi, bazen bir yerli bazen de bir göçmen de olabilir; kendi ailesinin göç hikayesi kötü baktığı mültecininkiyle ne kadar benzer olursa olsun. Kısacası, etnik kimliğe dayalı "biz" algısı ve onun ürünü olan milliyetçilik, o birey belki de geçmişte çok benzer acılar yaşamış bir göçmen dahi olsa, onu halden bilmeye değil ayrımcılığa sevk edebiliyor.

M: Türkiye'de milliyetçi siyasetin/seküler milliyetçiliğin siyasal hayatta var olma çabasının ve sosyal medya aracılığıyla siyasal söylemlerinin yaygınlık kazanmasının ırkçılık hareketini alevlendirmede bir role sahip olduğu düşünülebilir. Böylesi bir durumda siyasilerin ve bireylerin yabancı-mülteci karşıtı söylemlerine özgürlükçülük perspektifinden yaklaşmak mümkün müdür ve bu yöndeki sosyal medya kullanımına ilişkin tutum nasıl olmalıdır?

B: Mülteci karşıtlığı ne kadar oy getiriyor ve ne kadar götürüyor, bunun derinlikli bir bilimsel analizinin yapıldığını kanaatinde değilim. Daha çok kamuoyu araştırmalarına yansıyan görüşler ve beyanlar üzerinden kestirme sonuçlara varılıyor. Bu yüzden de mülteci karşıtlığına dair sosyal medyadaki kötülük seline rağmen nasıl olup da bunun insanları oy vermeye ikna etmeye yetmediği anlaşılamiyor.

Mülteci düşmanlığı iktidar getirmiyor ve getirmeyecek. Türkiye Siyasetinde çok az siyasetçinin fark ettiği bir gerçek bu. Çünkü nüfusunun %80'inden fazlasının göçle şekillendiği bir ülkede, bireylerin kamusal beyanları ne olursa olsun, insanlar göçmenlerin mültecile-

rin hangi koşullar altında buraya geldiklerini hissedebiliyorlar. Artık eskisi gibi dindar kesimlerini hedef göstermenin yüzde elli artı bire ulaşmayı mümkün kılmadığı bir ortamda, toplumun bir kesimindeki dindarlara ve Kürtlere yönelik ayrımcı ve ırkçı nefretin mültecilere kanalize edilmesi dolayısıyla görünür bir nefret var; ama bunun oy karşılığı eskiden de iktidar getirmiyordu; bugün de getirmiyor. Yani mülteciler olmasaydı da bu oyların siyasi adresi ya da adresleri belliydi. Diğer kesimlere sirayet eden haliyle mülteci düşmanlığının etki alanı bugün daha geniş ama iktidarı getirecek ölçüde değil.

Dolayısıyla, soruya dönecek olursak, evet, siyasetçilerin mülteci karşıtlığına özgürlük perspektifinde yaklaşımları pekâlâ mümkündür ve son seçim de bunun kanıtı olmuştur. Hatırlayacak olursanız siyasi partilerin neredeyse ağız birliği etmişçesine mülteci karşıtlığı içine girdikleri, hatta DEVA ve Gelecek partilerinin daha önceki insani söylemlerini terk ederek tehcir maddesine imza attıkları bir süreçte Cumhurbaşkanı Erdoğan, üstelik de seçimlere bir hafta kala, anketler çok net bir şekilde toplumun mülteci karşıtı olduğunu söylerken, “biz bu kardeşlerimizi katillere göndermeyeceğiz” şeklinde konuşarak insani bir duruş sergilemiş ve seçim öncesi muhtemelen tüm siyasi rakiplerinin irrasyonel veya akıldışı buldukları bir tutumu çok net bir şekilde üstüne almıştı.

Seçimde insanlar elbette sadece tek başına mülteci meselesini oylamadılar; insanların oy davranışı birbiriyle bağlantılı onlarca yüzlerce faktörün bir bileşkesini oluşturuyor. Ama kamuoyu araştırmalarının mülteci karşıtlığını seçmenin Türkiye'nin sorunları arasında ilk sıralarda gördüğünü iddia ettiği bir ortamda bunun böyle olmadığı da belirginleşmiş oldu. Ayrıca toplum zor zamanda hangi siyasetçinin o meşhur meseldeki *çocuğun anası* gibi davrandığını hangisinin çocuğu feda etmeye hazır olduğunu görmüş oldu. Bu durum bugün de geçerli. Makul bir iletişim dileğiyle Türkiye'deki mültecilerin durumu, içinde buldukları koşullar, onların neden ve hangi şartlarda buraya gelmek durumunda kaldıkları ve Türkiye'ye yaptıkları çok boyutlu katkı ortaya koyulacak olursa, bu konuda konuşmak ve insani bir tutum almak siyasetçiler için risk değil avantaja bile dönüşebilir. Bireylere gelince, onlar açısından ise böyle bir yumurta küfesi söz konusu değil. Onların tek yapmaları gereken sosyal medyada aşığılanmayı, kişilik haklarına saldırılmasını, ağır küfürlerle hakarete maruz kalmayı göze alarak hak temelli paylaşım yapabilmeleri. Bugün için böyle. Ama eğer ayrımcılık yasağı gereği gibi uygulanır ve Türkiye'de yapay zekayı kullanmaktan

başka iletişim tekniklerine varıncaya kadar örgütlü bir şekilde bu işi yapan gruplar açığa çıkarılır, bu grupların odak isimleriyle devletler ve uluslararası bağlantılarla Suç teşkil eden ilişkiler ortaya çıkarılacak olursa ve insanların sosyal medyada kişilik hakları zedelenmeden bu konuda görüşlerini yazabilecek bir ortam oluşabilirse bireylerin de daha rahat paylaşımda bulunabilmelerinin yolunun açılması mümkün olabilecektir

M: Yabancılara verilen vatandaşlık konusuna gelecek olursak, 2016'dan bu yana takip edilen vatandaşlığa kabul politikası cumhuriyetin vatandaşlığa kabul politikasından ayrılmış görünüyor. Takip edilen vatandaşlık politikası ve vatandaşlığa kabul ile ilgili görüşünüz nedir? Bu politikaların ırkçılık hareketini tetiklediğini düşünüyor musunuz?

B: Türkiye'ye gelen Suriyeliler, Afganistanlılar ve diğer kökenlerden insanları yabancı gören yaklaşımdır bu topraklara asıl yabancı olan. Anadolu'nun kadim geleneği de Türkiye'nin çıkarları da bu dışlayıcı politikaya, vatandaşlığı yaşadığımız coğrafyanın insanlarından esirgeyici bir etnik milliyetçiliğin dar görüşlülüğüne izin vermiyor.

Yapılması gereken, tıpkı dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi, makul bir süre burada yaşayan ve vatandaşlık talep edenlere bu hakkı sağlayan kapsayıcı ve basiretli bir vizyon ve perspektifin egemen olması; vatandaşlığın erişilebilir hale getirilmesi.

Bunun yanında, -ya da bunun için atılması gereken adımları hayata geçirmeye çalışırken- özellikle tarım, sanayi ve hizmet sektöründe ihtiyaç duyulan mülteci emeği için *çalışma, ikamet ve seyahat* özgürlüklerinin de zaman geçirmeksizin tanınması gerek.

M: Zafer Partisi gibi partilerin ve ırkçılık eğiliminin Türkiye siyasetinde artan bir rol oynayacağını düşünüyor musunuz?

B: Bu partiler halihazırda zaten yeterince yıkıcı bir etki yapıyor. Türkiye'nin uzun yıllar boyunca biriktirdiklerini berhava etmenin etkili işlediği şekilde bir sabotajı gerçekleştiriyorlar. Geçen yıl sadece onların yaydığı sosyal medya dezenformasyonu ve onun ürünü olan saldırı ve linçler dolayısıyla 1 milyar dolarlık sermayenin Türkiye'den uzaklaştığı ifade edilmişti. Bu yaşananlara dair haberler dolayısıyla

gelmekten vazgeçenlerle birlikte bu miktarın çok daha fazla olması da mümkün. Ayrıca Türkiye'nin bölgedeki ve dünyadaki stratejik hedefleri çerçevesinde kaybettiklerini bu milyar dolarlarla kıyaslanacak olanın çok daha ötesinde olduğunu düşünüyorum.

Bu şebeke ve partiler kendiliklerinden mi oluşup böyle bir kötülüğü yaygınlaştırmaya karar verdiler yoksa iddia edildiği gibi Türkiye'de özellikle sosyal medyanın Türkiye'nin yumuşak karnı olduğunu fark eden bazı devletlerin bir projesini mi uyguluyorlar? Bireyler olarak esas olarak devletlerin erişebileceği bilgi ve istihbarata ulaşmamız ve bunun ardında bir devletin Türkiye'ye operasyon yapması varsa tespit etmemiz mümkün değil. Ama sonuçları bakımından başka bir devletin Türkiye'de yıkıcı, Türkiye'yi yorucu, sarsıcı ve onun önünü kesici bir politika izlemek, ekonomik bakımdan onu çökertmek, özellikle de bu sıkıntılı zamanlarında ona zarar vermek için herhangi bir müdahale planı söz konusu varsa, çok muhtemeldir ki tam olarak böyle yapardı; bu sabotaj planını en başarılı şekilde böyle uygulanırdı. Bu kötülük ister sıkça ifade edildiği üzere bir devletin Türkiye'ye yönelik operasyonu olsun, isterse de sadece ırkçı ve ayrımcı grupların bu tür bir operasyondan bağımsız olarak kendi örgütlenmeleri olsun, sonuçta verdiği zarar bakımından aynı kapıya çıkıyor.

Her iki durumda da bu kötülüğe daha fazla göz yummamamız gerek. Bu odak ve partilere yönelik geçtiğimiz zamanlarda bazı operasyonlar gerçekleştirildi; ancak bizim de Almanya'da söylendiği gibi "kazmayı daha derine vurmamız" gerekiyor. Çünkü bugün kazmayı o derinliklere varıncaya kadar vuramazsak yarın öbür gün onun altında kalabiliriz. Nefretle enfekte edilmiş, insanlara zarar veren ve Türkiye'nin Orta Doğu İslam coğrafyası başta olmak üzere bütün bir Doğu ülkeleri ile bölge haklarıyla arasını açan bir tutum gündelik hayata egemen olursa, şahit olduğumuz Arap turistlere saldırılar türünden bir cinnet yaygınlaşırsa, yarın bu şebekelere yönelik operasyon için çok geç kalmış olacağız.

M: Irkçılıkla mücadele nasıl olmalı sorusuna cevabımız ne olur?

B: "Kanser tek bir hücreyle başlar" diye bir söz var. Şimdi bunu çoktan aşmış bir durumdayız. Ancak yine de yapılması gereken bugün de adaleti tesis etmek ve tedavide daha fazla gecikmemek. Bu çerçevede yapılması gereken, daha somut olarak, hukuku uygulamak,

ayrımcılık yasağını işletmek ve hakları korumak. Aynı zamanda kapsamlı bir bilgilendirme programıyla ayrımcı ön yargının kaynaklarını kurutmaya çalışmak, nefretle ve nefretin siyasi organizasyonu olduğu kadar toplumda onun üreyeceği zeminleri de göz önüne alarak mültecilerle ilgili süreklilik arz edecek biçimde doğru bilgileri toplumda paylaşmak; bu konuda doğru uygulamaları, iyi örnekleri ve mültecilerin ülkeye yaptıkları katkıyı gözler önüne sermek.

Ancak bunun kadar daha önemli olanı ise, kapsamlı bir göç politikası uygulayarak, göçmenlerin, mültecilerin akıl dışı bir şekilde mağdur edilmelerine dayanan uygulamayı evrensel tecrübeye dayanan, dünyadaki iyi uygulamaları ve sonuç alıcı pratikleri göz önüne alan entegre politikalarla değiştirmek. Şimdiye kadar çok zaman kaybettik; daha fazla vakit kaybetmeye tahammülümüz yok. Mültecilerin canını acıtan, onları burada nefes alamaz hale getirerek can havliyle geldikleri topraklara yeniden gitmeye zorlayan, geri gönderme merkezlerinde sistematik bir zulüm uygulamayı göç yönetimi sanan uygulamaları bir an önce sona erdirerek hem mültecilerin hem de geniş toplumun beraberce ahenkli bir şekilde yaşayabilmelerini sağlayacak bir göç yönetimini cesaretle uygulamak; yapmamız gereken budur.

Önümüzde bunu gerçekleştirecek üç yıllık bir dönem var ve inanıyorum ki doğru politikalar uygulandığında bir yıla bile kalmadan olumlu meyvelerini devşirmek, bunları toplumla paylaşmak ve tarihin bu kritik kırılma döneminde ülkenin ve toplumumuzun geleceği için bu sınavdan yüz akıyla çıkmak hala mümkün. Son birkaç yılda yaşadığımız ırkçılık ayrımcılık kabusunu ve mültecilere bu vesileyle yaşattığımız acıları paranteze alıp, göçmeni ve yerlisi ile geleceğe güvenle bakmamız hala mümkün. Türkiye büyük bir ülke. Geçmişi ve bugünü göçlerle şekillenmiş bir ülke ve üç-beş milyon mülteci ile bizleri korkutarak hem ahlaki hem de sosyal ve ekonomik bakımdan akıl dışı adımlar atmamıza sebebiyet verenlerin gündemine teslim olmadan, onların bizi içine çekmeye çalıştığı kötülük tuzağına düşmeden kapsamlı bir göç yönetişimine koyulmamız gerek.

Ayrımcılığı taviz vererek ötelemeye ilişkin paralize edici politikaları ve onu üreten ruh halini üstümüzden atarak, Türkiye'nin tarihiyle barışık, evrensel tecrübeyle teçhiz edilmiş, sağlıklı ve bütünlüklü bir göç politikası için daha fazla gecikmeden yola çıkmanın vakti çoktan geldi.